

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

20. märts 2018*

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2003/6/EÜ – Turuga manipuleerimine – Karistused – Siseriiklikud õigusnormid, milles on sama teo eest ette nähtud väärteokaristus ja kriminaalkaristus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 50 – *Ne bis in idem*'i põhimõte – Väärteokaristuse kriminaalõiguslik laad – Sama süüteo olemasolu – Artikli 52 lõige 1 – *Ne bis in idem*'i põhimõtte piirangud – Tingimused

Kohtuasjas C-537/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) 20. septembri 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. oktoobril 2016, menetluses

Garlsson Real Estate SA (likvideerimisel),

Stefano Ricucci,

Magiste International SA

versus

Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob),

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident A. Tizzano, kodade presidendid R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, T. von Danwitz (ettekandja), A. Rosas ja E. Levits, kohtunikud E. Juhász, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, S. Rodin, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos ja E. Regan,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ja 30. mai 2017. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Garlsson Real Estate SA (likvideerimisel), S. Ricucci ja Magiste International SA, esindaja: *avvocato* M. Canfora,
- Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob), esindajad: *avvocato* A. Valente, *avvocato* S. Providenti ja *avvocato* P. Palmisano,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistasid *avvocato dello Stato* G. Galluzzo ja *avvocato dello Stato* P. Gentili,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja D. Klebs,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Euroopa Komisjon, esindajad: V. Di Bucci, R. Troosters ja T. Scharf,

olles 12. septembri 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 50 tõlgendamist koostoimes Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) protokolliga nr 7 artikliga 4.
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt Garlsson Real Estate SA (likvideerimisel), Stefano Ricucci ja Magiste International SA ning teiselt poolt Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (riiklik äriühingute ja väärtpaberiturgude järelevalveamet, Itaalia) (edaspidi „Consob“) vahelises kohtuvaidluses, mis käsitleb kaebajatele turuga manipuleerimist puudutavate õigusnormide rikkumise eest määratud rahatrahvi seaduslikkust.

Õiguslik raamistik

EIÕK

- 3 EIÕK protokolliga nr 7 artiklis 4 „Teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine“ on sätestatud:
„1. Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teist korda kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, milles ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalmenetluse korras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.
2. Eelmine löige ei takista menetluse taasalustamist kooskõlas asjaomase riigi seaduse ja kriminaalmenetlusega, kui on tõendeid uutest või äsjailmnunud asjaoludest või kui varasemas menetluses on olnud oluline puudujääk, mis võis asja lahendit mõjustada.
3. Käesoleva artikliga sätestatud kohustuste täitmist ei või konventsiooni artikli 15 alusel peatada.“

Liidu õigus

- 4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiivi 2003/6/EÜ siseriingitehingute ja turuga manipuleerimise (turu kuritarvitamise) kohta (ELT 2003, L 96, lk 16; ELT eriväljaanne 06/04, lk 367) artikli 5 kohaselt keelavad liikmesriigid kõigil isikutel turuga manipuleerimise. Turuga manipuleerimise tunnustele vastavad tegevused on määratletud direktiivi artikli 1 punktis 2.

5 Direktiivi artikli 14 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad kooskõlas oma siseriikliku õigusega, et käesoleva direktiivi rakendamisel vastuvõetud sätete eiramisel võib sellise eiramise eest vastutavate isikute suhtes võtta asjakohaseid haldusmeetmeid või rakendada haldussanktsioone, ilma et see piiraks liikmesriikide õigust rakendada kriminaalsanktsioone. Liikmesriigid tagavad, et need meetmed on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.“

Itaalia õigus

6 24. veebruari 1998. aasta seadusandliku dekreeidi nr 58, millega kehtestatakse 6. veebruari 1996. aasta seaduse nr 52 artiklite 8 ja 21 tähenduses finantsvahenduse alaste sätete konsolideeritud redaktsioon (decreto legislativo n. 58 – Testo unico delle disposizioni in materia di intermediazione finanziaria, ai sensi degli articoli 8 e 21 della legge 6 febbraio 1996, n. 52) (*GURI* nr 71 regulaarne lisa, 26.3.1998) (muudetud 18. aprilli 2005. aasta seadusega nr 62, millega kehtestatakse sätted Itaalia Euroopa ühendustesse kuulumisest tulenevate kohustuste rakendamiseks. Ühendust käsitlev seadus 2004 (legge n. 62 – Disposizioni per l’adempimento di obblighi derivanti dall’appartenenza dell’Italia alle Comunità europee. Legge comunitaria 2004) (*GURI* nr 76 regulaarne lisa, 27.4.2005)) (edaspidi „TUF“) artiklis 185 „Turuga manipuleerimine“ on sätestatud:

„1. Igaüht, kes levitab valeandmeid või teeb teeseldud tehinguid või kasutab muid näilikke vahendeid, mis võivad konkreetselt põhjustada märgatavaid muutusi finantsinstrumentide väärtuses, karistatakse ühe- kuni kuueaastase vangistusega ja 20 000 kuni 5 miljoni euro suuruse rahalise karistusega.

2. Kohus võib rahalist karistust suurendada kuni [ettenähtud summa] kolmekordistamiseni või summani, mis on kümme korda suurem kui süüteo saadud tulu või kasu, kui süüteo olulisust, teo toimepanija isikut või saadud tulu või kasu suurust arvestades ei oleks rahaline karistus isegi selle ülemmäära kohaldamise korral piisav.“

7 TUF artikkel 187*ter* „Turuga manipuleerimine“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ilma et see piiraks kriminaalkorras karistamist, kui tegu kujutab endast kuritegu, karistatakse igaüht, kes levitab teabevahenditega, sealhulgas interneti või mis tahes muu vahendi teel vääraid või eksitavaid andmeid, kuuldusi või uudiseid, mis annavad või võivad anda vale või eksitavat teavet finantsinstrumentide kohta, 20 000 kuni 5 miljoni euro suuruse rahatrahviga.“

[...]

3. Ilma et see piiraks kriminaalkorras karistamist, kui tegu kujutab endast kuritegu, karistatakse lõikes 1 nimetatud rahatrahviga igaüht, kes:

[...]

c) tehingute tegemisel või tellimuste esitamisel kasutab näilikke vahendeid või mis tahes muud liiki pettust või kavalust:

[...]

5. Eelmistes lõigetes sätestatud rahatrahve suurendatakse kuni [ettenähtud summa] kolmekordistamiseni või summani, mis on kümme korda suurem kui süüteo saadud tulu või kasu, kui teo toimepanija isikut või saadud tulu või kasu suurust arvestades või turule tekkinud tagajärgede tõttu ei oleks trahv isegi selle ülemmäära kohaldamise korral piisav.

[...]“

- 8 TUF artiklis 187*decies* „Suhted kohtunike ja prokuröridega“ on sätestatud:

„1. Kui prokuratuurile on saanud teatavaks mõni II peatükis ette nähtud süütegu, teavitab ta sellest viivitamata [Consobi] presidenti.

2. Niipea, kui avastatakse asjaolud, mis annavad alust oletada, et on toime pandud süütegu, edastab [Consobi] president prokuratuurile koos põhjendatud aruandega dokumendid, mis on kogutud kontrollitegevuse käigus. Prokuratuurile dokumentide edastamine toimub hiljemalt käesoleva jao III peatüki sätetes nimetatud süüteomenetluse lõppedes.

3. [Consob] ja prokuratuur teevad koostööd, muu hulgas teabevahetuse teel, selleks et hõlbustada käesolevas jaos nimetatud rikkumiste tuvastamist, sealhulgas juhul, kui need rikkumised ei kujuta endast süütegu. [...]“

- 9 TUF artikli 187*duodecies* „Suhted kriminaalmenetluse ning väärteomenetluse ja vaidlustamismenetluse vahel“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Väärteomenetlust ja vaidlustamismenetlust [...] ei või peatada kriminaalmenetluse ajaks, mille ese on samad teod või teod, mille tuvastamisest oleneb asja lahendamine.“

- 10 TUF artiklis 187*terdecies* „Rahaliste karistuste ja rahatrahvide täideviimine kriminaalmenetluses“ on sätestatud:

„Kui sama teo eest on süüteo toime pannud füüsilisele või juriidilisele isikule mõistetud rahatrahv [...], nõutakse kuriteo eest mõistetud rahaline karistus ja rahatrahv sisse ainult selle osa ulatuses, mille võrra see karistus ületab haldusasutuse sissenõutud summat.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 11 Consob määras 9. septembri 2007. aasta otsusega S. Ricuccile ning Magiste Internationalile ja Garlsson Real Estate'ile rahatrahvi 10,2 miljonit eurot, mille tasumise eest vastutavad nad solidaarselt.
- 12 Otsuse kohaselt tegeles S. Ricucci põhikohtuasjas kõne all olevas ajavahemikus manipuleerimisega, mille eesmärk oli juhtida tähelepanu RCS MediaGroup SpA väärtpaberitele ja seeläbi toetada nende väärtpaberite hinda isiklikul eesmärgil. Consob asus seisukohale, et selline tegevus tõi kaasa nimetatud väärtpaberite hinna ebahariliku muutuse ja kujutas endast seetõttu turuga manipuleerimist TUF artikli 187*ter* lõike 3 punkti c tähenduses.
- 13 S. Ricucci ning Magiste International ja Garlsson Real Estate vaidlustasid põhikohtuasjas käsitletava rahatrahvi Corte d'appello di Roma's (Rooma apellatsioonikohus, Itaalia). 2. jaanuari 2009. aasta kohtuotsusega rahuldab see kohus kaebuse osaliselt ja vähendas rahatrahvi 5 miljoni euroni. Mõlemad põhikohtuasja pooled esitasid nimetatud kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse Corte suprema di cassazione'le (Itaalia kassatsioonikohus).
- 14 Seoses käesoleva kohtuotsuse punktis 12 kirjeldatud tegevusega algatati S. Ricucci suhtes ka kriminaalmenetlus, mille tulemusena mõisteti talle Tribunale di Roma (Rooma kohus, Itaalia) 10. detsembri 2008. aasta otsusega kokkuleppemenetluses TUF artikli 185 alusel nelja aasta ja kuue kuu pikkune vangistus. Karistust vähendati hiljem kolme aastani ja seejärel vabastati S. Ricucci karistuse kandmisest amnestia korras. Kohtuotsus jõustus.

- 15 Selles kontekstis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Itaalia õiguskorras ei kehti *ne bis in idem*'i põhimõtte kriminaalkaristuste ja väärteokaristuste vahelistele suhetele.
- 16 Nimetatud kohus kahtleb siiski, kas pärast Tribunale di Roma (Rooma kohus) 10. detsembri 2008. aasta otsust on põhikohtuasjas kõne all olev rahatrahvi menetlus kooskõlas harta artikliga 50 tõlgendatuna koostoimes EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab nimelt, et kuna see kohtuotsus on Itaalia õiguskorras samastatav kriminaalkorras süüdimõistva kohtuotsusega, siis on põhikohtuasjas käsitletav, TUF artikli 187ter alusel määratud rahatrahv samuti kriminaalõiguslikku laadi EIÕK protokoll nr 7 artikli 4 tähenduses, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus oma 4. märtsi 2014. aasta otsuses Grande Stevens jt vs. Itaalia (CE:ECHR:2014:0304JUD001864010). Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et teod, milles S. Ricuccit väärteomenetluses süüdistatakse, on samad, mille alusel mõisteti talle kriminaalkaristus.
- 18 Asudes seisukohale, et TUF artikli 185ter kohaldamine põhikohtuasjas tekitab küsimusi selle sätte põhiseadusele vastavuse kohta, pöördus eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimusega Corte costituzionale (konstitutsioonikohus, Itaalia) poole.
- 19 Corte costituzionale (konstitutsioonikohus) tunnistas 12. mai 2016. aasta otsusega põhiseadusele vastavuse küsimuse vastuvõetamatuks põhjendusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei olnud eelnevalt välja selgitanud, millised seosed on EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4 tunnustatud *ne bis in idem*'i põhimõtte – nagu seda on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus – ja sama põhimõtte vahel sellisena, nagu seda tuleb liidu õiguse alusel kohaldada turu kuritarvitamise kontekstis. Lisaks tekib küsimus, kas liidu õigusega tagatud *ne bis in idem*'i põhimõtte on liikmesriigisisese süsteemi suhtes vahetult kohaldatav.
- 20 Neil asjaoludel otsustas Corte suprema di cassazione (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas harta artikliga 50 tõlgendatuna koostoimes EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4, Euroopa Inimõiguste Kohtu vastava kohtupraktikaga ja siseriiklike õigusnormidega on vastuolus võimalus menetleda väärteoasja, mille ese on tegu (turuga manipuleerimises seisnev õigusvastane tegevus), mille eest on sama isik juba kriminaalkorras lõplikult süüdi mõistetud?
2. Kas liikmesriigi kohus võib vahetult kohaldada *ne bis in idem*'i põhimõttega seotud liidu õiguse põhimõtteid harta artikli 50 alusel tõlgendatuna koostoimes EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4, Euroopa Inimõiguste Kohtu vastava kohtupraktikaga ja siseriiklike õigusnormidega?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 21 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas harta artiklit 50 koostoimes EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis võimaldavad jätkata rahatrahvi määramise menetlust isiku suhtes turuga manipuleerimises seisneva õigusvastase tegevuse tõttu, mille eest ta on juba kriminaalkorras lõplikult süüdi mõistetud.

- 22 Kõigepealt tuleb märkida, et vastavalt direktiivi 2003/6 artikli 14 lõikele 1 koostoimes artikliga 5 kehtestavad liikmesriigid turuga manipuleerimise eest vastutavate suhtes jaoks tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad haldusmeetmed või -sanktsioonid, ilma et see piiraks nende õigust rakendada kriminaalkaristusi.
- 23 Nähtuvalt eelotsusetaotluses sisalduvatest andmetest võeti TUF artikkel 187ter vastu eesmärgiga direktiivi 2003/6 kõnealused sätted Itaalia õigusesse üle võtta. Nii kujutavad põhikohtuasjas käsitletav vääртеomenetlus ja S. Ricuccile määratud, artiklis 187ter ette nähtud rahatrahv liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Järelikult peavad need muu hulgas järgima harta artikliga 50 tagatud põhiõigust, mille kohaselt on sama teo eest mitmekordne kohtumõistmine ja karistamine keelatud.
- 24 Kuigi EIÕKga tunnustatud põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted, nagu kinnitab ELL artikli 6 lõige 3, ning kuigi harta artikli 52 lõikes 3 on sätestatud, et hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad EIÕKga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud, ei kujuta viimane endast liidu õiguskorda formaalselt kuuluvat õigusinstrumenti, seni kuni Euroopa Liit ei ole konventsiooniga ühinenud (26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 44, ning 15. veebruari 2016. aasta kohtuotsus N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 25 Harta artiklit 52 puudutavates selgitustes on märgitud, et selle artikli lõike 3 eesmärk on tagada vajalik kooskõla harta ja EIÕK vahel, „ilma et sellega kahjustataks liidu õiguse ja Euroopa Liidu Kohtu sõltumatust“ (15. veebruari 2016. aasta kohtuotsus N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punkt 47, ning 14. septembri 2017. aasta kohtuotsus K., C-18/16, EU:C:2017:680, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 26 Seetõttu tuleb esitatud küsimuse analüüsimisel lähtuda hartaga ja eriti selle artikliga 50 tagatud põhiõigustest (vt selle kohta 5. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Orsi ja Baldetti, C-217/15 ja C-350/15, EU:C:2017:264, punkt 15 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 27 Harta artiklis 50 on sätestatud, et „[k]edagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud“. Seega keelab *ne bis in idem*'i põhimõtte sama teo ja sama isiku suhtes kumuleerida nii menetlusi kui ka karistusi, mis on selle artikli tähenduses kriminaalõiguslikku laadi (vt selle kohta 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 34).

Menetluste ja karistuste kriminaalõiguslik laad

- 28 Mis puudutab põhikohtuasjas kõne all olevate menetluste ja karistuste kriminaalõigusliku laadi hindamist, siis tuleb märkida, et vastavalt Euroopa Kohtu praktikale on asjakohased kolm kriteeriumi. Esimene kriteerium on rikkumise õiguslik kvalifitseerimine siseriiklikus õiguses, teine on rikkumise laad ning kolmas on selle karistuse raskus, mis võidakse isikule määrata (vt selle kohta 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319, punkt 37, ja 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 35).
- 29 Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on neid kriteeriume arvestades hinnata, kas põhikohtuasjas kõne all olevad kriminaal- ja vääртеomenetlused ning kriminaal- ja vääртеokaristused on harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslikku laadi, võib Euroopa Kohus eelotsusetaotlust lahendades siiski teha täpsustusi, mille eesmärk on juhendada liikmesriigi kohut tema tõlgenduse andmisel (vt selle kohta 5. juuni 2014. aasta kohtuotsus Mahdi, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 30 Käesolevas asjas tuleb kõigepealt täpsustada, et vaidluse all ei ole see, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 28 meenutatud kriteeriume arvestades on kriminaalõiguslikuks kvalifitseeritavad käesoleva kohtuotsuse punktis 14 mainitud kriminaalmenetlus, mis S. Ricucci suhtes läbi viidi, ja tema vangistus. Seevastu tekib küsimus, kas põhikohtuasjas kõne all olevad rahatrahv ja väärteomenetlus on harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslikku laadi või mitte.
- 31 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 28 meenutatud esimest kriteeriumi, siis sellega seoses nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et siseriiklikus õiguses on menetlus, mille tulemusel määrati rahatrahv, kvalifitseeritud väärteomenetluseks.
- 32 Harta artikli 50 kohaldamine ei piirdu aga ainuüksi menetluste ja karistustega, mis on siseriiklikus õiguses kvalifitseeritud „kriminaalõiguslikuks“, vaid see artikkel hõlmab – sõltumata niisugusest kvalifikatsioonist – menetlusi ja karistusi, mida tuleb punktis 28 nimetatud kahe ülejäänud kriteeriumi põhjal pidada kriminaalõiguslikuks.
- 33 Mis puudutab teist kriteeriumi, mis on seotud rikkumise laadiga, siis see nõuab, et kontrollitaks, kas kõnealuse karistusega taotletakse eelkõige karistuslikku eesmärki (vt 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319, punkt 39). Sellest järeldub, et karistusliku eesmärgiga karistus on harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslik ja et ainuüksi asjaolu, et see täidab ka ennetavat eesmärki, ei muuda selle kriminaalkaristuseks kvalifitseerimist. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 64 nimelt märkis, tuleneb juba kriminaalkaristuste olemusest endast, et nende eesmärk on nii õigusvastaste tegude eest karistamine kui ka selliste tegude ennetamine. Seevastu meede, millega üksnes heastatakse asjaomase süüteo tekitatud kahju, ei ole kriminaalõiguslik.
- 34 Käesoleval juhul on TUF artiklis 187*ter* ette nähtud, et igauht, kes on turuga manipuleerinud, karistatakse 20 000 kuni 5 miljoni euro suuruse rahatrahviga, kusjuures seda karistust võib teatud asjaoludel nähtuvalt sama artikli lõikest 5 suurendada kuni selle summa kolmekordistamiseni või summani, mis on kümme korda suurem kui süüteo saadud tulu või kasu. Lisaks täpsustas Itaalia valitsus Euroopa Kohtule esitatud seisukohtades, et kõnealuse karistuse kohaldamine toob alati kaasa süüteo saadud tulu või kasu ja süüteo toimepanemiseks kasutatud vahendite konfiskeerimise. Seega ilmneb, et kõnealuse karistuse eesmärk ei ole üksnes heastada süüteo tekitatud kahju, vaid selle eesmärk on ka karistada – nagu leidis ka eelotsusetaotluse esitanud kohus oma hinnangus –, mistõttu see on kriminaalõiguslik.
- 35 Mis puudutab kolmandat kriteeriumi, siis tuleb märkida, et rahatrahv, mis võib ulatuda summani, mis on kümme korda suurem kui turuga manipuleerimise teel saadud tulu või kasu, on raske karistus, ning see võib kinnitada analüüsi tulemust, mille kohaselt kõnealune karistus on harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslik, kuid eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seda siiski kontrollima.

Sama süüteo olemasolu

- 36 Harta artikli 50 sõnastusest endast tuleneb, et selle kohaselt on keelatud sama isiku suhtes kriminaalmenetluse läbiviimine või tema kriminaalkorras karistamine sama süüteo eest rohkem kui üks kord (vt selle kohta 5. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Orsi ja Baldetti, C-217/15 ja C-350/15, EU:C:2017:264, punkt 18). Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus eelotsusetaotluses märgib, on põhikohtuasjas käsitletavad erinevad kriminaalõiguslikud menetlused ja karistused suunatud sama isiku ehk S. Ricucci vastu.
- 37 Euroopa Kohtu praktika kohaselt on sama süüteo olemasolu hindamiseks asjakohane kriteerium identsed faktilised asjaolud, mida tuleb mõista kui konkreetsete omavahel lahutamatu seotud asjaolude kogumit, mille tulemusel on asjaomane isik lõplikult õigeks või süüdi mõistetud (vt analoogia alusel 18. juuli 2007. aasta kohtuotsus Kraaijenbrink, C-367/05, EU:C:2007:444, punkt 26 ja

seal viidatud kohtupraktika, ning 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello, C-261/09, EU:C:2010:683, punktid 39 ja 40). Nii on harta artikli 50 kohaselt keelatud identsete tegude eest nende tegude suhtes läbi viidud erinevate menetluste tulemusel määrata mitu kriminaalkaristust.

- 38 Lisaks ei ole tegude õiguslik kvalifitseerimine siseriiklikus õiguses ja kaitstav õigushüve sama süüteo olemasolu kindlakstegemisel asjakohased, kuna harta artikliga 50 tagatud kaitse ulatus ei tohi liikmesriigiti erineda.
- 39 Käesolevas asjas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et samas tegevuses, mis seisnes manipuleerimises eesmärgiga juhtida üldsuse tähelepanu RCS MediaGroupi väärtpaberitele, süüdistati S. Ricucci nii kriminaalmenetluses, mille tulemusena mõisteti ta lõplikult süüdi, kui ka põhikohtuasjas käsitletava kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetluses.
- 40 Isegi kui kriminaalkaristuse mõistmine kriminaalmenetluse tulemusel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, nõuab – nagu väidab Consob oma kirjalikes seisukohtades – erinevalt kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvist subjektiivset elementi, tuleb märkida, et ainuüksi asjaolu, et kriminaalkaristuse mõistmine sõltub võrreldes kriminaalõiguslikku laadi rahatrahviga täiendavast koosseisu tunnusest, ei saa kahtluse alla seada, et faktilised asjaolud on samad. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu teostatava kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, näib, et põhikohtuasjas kõne all oleva kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi ja kriminaalmenetluse mõlema ese on seega sama süütegu.
- 41 Neil asjaoludel ilmneb, et põhikohtuasjas käsitletavad siseriiklikud õigusnormid võimaldavad sellise isiku suhtes nagu S. Ricucci jätkata harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetlust turuga manipuleerimises seisneva õigusvastase tegevuse tõttu, mille eest ta on juba kriminaalkorras lõplikult süüdi mõistetud. Niisugune menetluste ja karistuste kumuleerimine kujutab endast aga artikliga 50 tagatud õiguse piiramist.

Harta artikliga 50 tagatud õiguse piiramise põhjendatus

- 42 Tuleb märkida, et 27. mai 2014. aasta kohtuotsuses Spasic (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, punktid 55 ja 56) leidis Euroopa Kohus, et harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõtte piiramine võib olla harta artikli 52 lõike 1 alusel põhjendatud.
- 43 Harta artikli 52 lõike 1 esimese lause kohaselt tohib hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist piirata ainult seadusega ning nimetatud õiguste ja vabaduste olemust arvestades. Selle lõike teisest lausest ilmneb, et proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib nendele õigustele ja vabadustele piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.
- 44 Käesoleval juhul on selge, et võimalus kumuleerida kriminaalmenetlusi ja -karistusi ning kriminaalõiguslikku laadi väärteomenetlusi ja -karistusi on ette nähtud seaduses.
- 45 Lisaks järgivad niisugused õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, harta artikli 50 olemuslikku sisu, kuna need lubavad menetlusi ja karistusi kumuleerida üksnes ammendavalt kehtestatud tingimustel, kindlustades seega, et artikliga 50 tagatud õigust kui sellist ei seataks kahtluse alla.
- 46 Küsimuse kohta, kas selline siseriiklikest õigusnormidest tulenev *ne bis in idem*'i põhimõtte piirang, nagu on kõne all põhikohtuasjas, vastab üldist huvi pakkuvale eesmärgile, nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et nende õigusnormidega soovitakse kaitsta liidu finantsturgude terviklikkust ja üldsuse usaldust finantsinstrumentide vastu. Arvestades seda, kui tähtsaks peab Euroopa Kohtu praktika selle eesmärgi saavutamiseks võitlust turuga manipuleerimise keelu rikkumiste vastu (vt selle kohta 23. detsembri 2009. aasta kohtuotsus Spector Photo Group ja Van Raemdonck, C-45/08, EU:C:2009:806, punktid 37 ja 42), võib kriminaalõiguslikku laadi menetluste ja

karistuste kumuleerimine olla põhjendatud, kui nende menetluste ja karistustega taotletakse sellise eesmärgi saavutamiseks täiendavaid eesmärke, mis puudutavad olenevalt olukorrast sama süüteo eri aspekte, ning seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

- 47 Sellega seoses näib turuga manipuleerimist puudutavate süütegude valdkonnas olevat õiguspärane liikmesriigi soov esiteks hoiatada ja karistada turuga manipuleerimise keelu mis tahes rikkumise eest, olgu see siis tahtlik või mitte, määrates väärtekaristusi, mis on vajaduse korral kehtestatud kindlasummalisena, ning teiseks hoiatada ja karistada sellise keelu raskete rikkumiste eest, mis on ühiskonna jaoks eriti kahjulikud ja mille tõttu on põhjendatud rakendada kriminaalkaristusi, mis on raskemad.
- 48 Mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtte järgimist, siis see põhimõte nõuab, et menetluste ja karistuste kumuleerimine, mis on ette nähtud siseriiklikes õigusnormides, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei läheks kaugemale sellest, mis on asjaomaste õigusnormidega seatud legitiimsete eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem koormavat meetet, ning tekitatud ebamugavused ei tohi olla seatud eesmärke arvestades ülemäära suured (vt selle kohta 25. veebruari 2010. aasta kohtuotsus Müller Fleisch, C-562/08, EU:C:2010:93, punkt 43; 9. märtsi 2010. aasta kohtuotsus ERG jt, C-379/08 ja C-380/08, EU:C:2010:127, punkt 86, ning 19. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus EL-EM-2001, C-501/14, EU:C:2016:777, punktid 37 ja 39 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 49 Selle kohta tuleb märkida, et vastavalt direktiivi 2003/6 artikli 14 lõikele 1 koostoimes artikliga 5 on liikmesriikidel õigus vabalt valida, milliseid karistusi rakendada turuga manipuleerimise eest vastutavate isikute suhtes (vt selle kohta 23. detsembri 2009. aasta kohtuotsus Spector Photo Group ja Van Raemdonck, C-45/08, EU:C:2009:806, punktid 71 ja 72). Kuna liidu õigus ei ole selles valdkonnas ühtlustatud, on liikmesriikidel seega õigus näha ette nii süsteem, milles turuga manipuleerimise keelu rikkumiste korral saab menetluse läbi viia ja karistuse määrata ainult ühe korra, kui ka süsteem, milles on lubatud menetluste ja karistuste kumuleerimine. Neil asjaoludel ei saa ainuüksi see, et liikmesriik on otsustanud ette näha kumuleerimise võimaluse, seada kahtluse alla niisuguste siseriiklike õigusnormide proportsionaalsust, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuna vastasel juhul võetaks liikmesriigilt tema valikuvabadus.
- 50 Samas tuleb märkida, et sellised siseriiklikud õigusnormid, mis on kõne all põhikohtuasjas ja milles on ette nähtud kumuleerimise võimalus, on käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud eesmärgi saavutamiseks sobivad.
- 51 Mis puudutab nende rangelt vajalikku laadi, siis niisugustes siseriiklikes õigusnormides, nagu on kõne all põhikohtuasjas, peavad kõigepealt olema ette nähtud selged ja täpsed normid, mis võimaldavad õigussubjektil ette aimata, millise tegevuse või tegevusetuse korral võidakse menetlusi ja karistusi kumuleerida.
- 52 Nagu nähtub Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest, on käesoleval juhul põhikohtuasjas kõne all olevates siseriiklikes õigusnormides, eelkõige TUF artiklis 187ter ette nähtud tingimused, mille korral valeandmete levitamise ja teeseldud tehingute tegemise eest, mis võivad anda vääraid või eksitavaid andmeid finantsinstrumentide kohta, võib määrata kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi. Nimetatud artikli 187ter kohaselt ja TUF artiklis 185 sätestatud tingimustel võib selliste tegude eest juhul, kui need võivad konkreetselt põhjustada märgatavaid muutusi finantsinstrumentide väärtuses, mõista ka vangistuse ja rahalise karistuse.
- 53 Kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, on põhikohtuasjas kõne all olevates siseriiklikes õigusnormides seega selgelt ja täpselt ette nähtud, millistel asjaoludel võib turuga manipuleerimise korral kriminaalõiguslikku laadi menetlusi ja karistusi kumuleerida.

- 54 Seejärel peavad niisugused siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tagama, et koormus, mis asjaomastele isikutele sellise kumuleerimisega kaasneb, piirduks käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud eesmärgi saavutamiseks rangelt vajalikuga.
- 55 Mis puudutab esiteks kriminaalõiguslikku laadi menetluste – mis nähtuvalt toimiku materjalidest viiakse läbi eraldiseisvalt – kumuleerimist, siis eelmises punktis meenutatud nõue tähendab, et on olemas õigusnormid, mis tagavad koordineerimise, mille eesmärk on vähendada asjaomastele isikutele kumuleerimisega kaasnev täiendav koormus rangelt vajalikuni.
- 56 Teiseks peavad kriminaalõiguslikku laadi karistuste kumuleerimise suhtes kehtima õigusnormid, mis võimaldavad tagada, et määratud karistuste kogumi raskus vastaks süüteo raskusele – niisugune nõue ei tulene mitte ainult harta artikli 52 lõikest 1, vaid ka harta artikli 49 lõikes 3 sisalduvast karistuste proportsionaalsuse põhimõttest. Nendes normides peab olema ette nähtud pädevate asutuste kohustus teise karistuse määramise korral jälgida, et määratud karistuste kogumi raskus ei ületaks tuvastatud süüteo raskust.
- 57 Käesoleval juhul võib TUF artiklis 187*decies* ette nähtud prokuratuuri ja Consobi vahelise koostöö ja koordineerimise kohustus vähendada koormust, mis asjaomasele isikule kaasneb turuga manipuleerimises seisneva õigusvastase tegevuse suhtes läbiviidava kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetluse ja kriminaalmenetluse kumuleerimisega. Tuleb siiski rõhutada, et juhul, kui TUF artikli 185 alusel on kriminaalmenetluse tulemusel tehtud kriminaalkorras süüdimõistev kohtuotsus, ületab kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetluse jätkamine seda, mis on käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud eesmärgi saavutamiseks rangelt vajalik, kui kriminaalkorras süüdimõistmisel karistatakse toimepandud süüteo eest tõhusalt, proportsionaalselt ja hoiatavalt.
- 58 Sellega seoses ilmneb Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest, mida on käesoleva kohtuotsuse punktis 52 kokkuvõtlikult kirjeldatud, et turuga manipuleerimine, mille eest võib TUF artikli 185 alusel kriminaalkorras süüdi mõista, peab olema teatud raskusastmega ning et selle sätte alusel mõistetavate karistuste hulka kuuluvad vangistus ja rahaline karistus vahemikus, mis vastab TUF artiklis 187*ter* sätestatud kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi vahemikule.
- 59 Neil asjaoludel ületaks artikli 187*ter* alusel kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetluse jätkamine seda, mis on käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud eesmärgi saavutamiseks rangelt vajalik, kui toimepandud süüteoga ühiskonnale tekitatud kahju arvestades karistatakse kriminaalkorras lõplikult süüdimõistva kohtuotsusega süüteo eest tõhusalt, proportsionaalselt ja hoiatavalt – mida peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima.
- 60 Karistuste kumuleerimise kohta, mis on põhikohtuasjas käsitletavate õigusnormide kohaselt lubatud, tuleb lisada, et õigusnormides on piiratud TUF artiklis 187*terdecies* sätestamisega, et kui sama teo eest on mõistetud rahaline karistus ja kriminaalõiguslikku laadi rahatrahv, nõutakse esimene sisse ainult selle osa ulatuses, mille võrra see ületab teise summat. Kuna aga artiklis 187*terdecies* näib olevat silmas peetud üksnes rahalise karistuse ja rahatrahvi kumuleerimist, kuid mitte kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi ja vangistuse kumuleerimist, siis ei ole selle artikliga tagatud, et määratud karistuste kogumi raskus piirdub asjaomase süüteo raskuse seisukohast rangelt vajalikuga.
- 61 Sellised siseriiklikud õigusnormid, mis on kõne all põhikohtuasjas ja mille kohaselt on lubatud pärast kriminaalkorras süüdimõistvat jõustunud kohtuotsust jätkata eelmises punktis nimetatud tingimustel kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetlust, lähevad järelikult kaugemale sellest, mis on rangelt vajalik käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud eesmärgi saavutamiseks, kuid eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seda siiski kontrollima.
- 62 Tehtud järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et TUF artikli 185 alusel mõistetud lõplikust karistusest võidakse hiljem amnestia korras vabastada, nagu toimus põhikohtuasjas. Harta artiklist 50 tuleneb nimelt, et *ne bis in idem*'i põhimõttega antud kaitse peab olema tagatud isikutele, kes on juba

kriminaalkorras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud, sealhulgas järelikut ka neile, kellele kohtuotsusega mõisteti kriminaalkaristus, mille kandmisest nad hiljem amnestia korras vabastati. Seega ei ole niisugune asjaolu oluline selle hindamisel, kas sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on rangelt vajalikud.

- 63 Arvestades kõiki eespool toodud kaalutlusi, tuleb esitatud küsimusele vastata, et harta artiklit 50 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis võimaldavad jätkata kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetlust isiku suhtes turuga manipuleerimises seisneva õigusvastase tegevuse tõttu, mille eest ta on juba kriminaalkorras lõplikult süüdi mõistetud, kui toimepandud süüteo ühiskonnale tekitatud kahju arvestades karistatakse süüdimõistva kohtuotsusega süüteo eest tõhusalt, proportsionaalselt ja hoiatavalt.

Teine küsimus

- 64 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõte annab isikutele sellises kohtuvaidluses nagu põhikohtuasjas vahetult kohaldatava õiguse.
- 65 Väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et kuna esmase õiguse sätted, millega on kehtestatud täpsed ja tingimusteta kohustused, ei vaja nende kohaldamiseks mingit liidu ega liikmesriikide asutuste hilisemat sekkumist, annavad need õigussubjektidele õigusi vahetult (vt selle kohta 1. juuli 1969. aasta kohtuotsus Brachfeld ja Chougol Diamond, 2/69 ja 3/69, EU:C:1969:30, punktid 22 ja 23, ning 20. septembri 2001. aasta kohtuotsus Banks, C-390/98, EU:C:2001:456, punkt 91).
- 66 Harta artikliga 50 isikutele antud õigusega ei kaasne artikli enda sõnastuse kohaselt mingeid tingimusi, mistõttu on see vahetult kohaldatav sellises kohtuvaidluses nagu põhikohtuasjas.
- 67 Sellega seoses tuleb märkida, et Euroopa Kohus tunnustas juba harta artikli 50 vahetut õigusemõju, kui ta 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsuse Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105) punktis 45 kinnitas, et siseriiklike õigusnormide hartaga tagatud õigustele vastavust analüüsides on liikmesriigi kohus, kelle ülesanne on oma pädevuse piires kohaldada liidu õigusnorme, kohustatud tagama nende normide täieliku õigusemõju, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata mis tahes siseriikliku õigusakti sätte, mis on vastuolus liidu õigusega, isegi kui siseriiklik õigusakt on hilisem, ilma et ta peaks taotlema või ootama selle sätte eelnevat tühistamist seadusandlikul teel või muu põhiseadusliku menetluse kaudu.
- 68 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastata, et harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõte annab isikutele sellises kohtuvaidluses nagu põhikohtuasjas vahetult kohaldatava õiguse.

Kohtukulud

- 69 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 50 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis võimaldavad jätkata kriminaalõiguslikku laadi rahatrahvi määramise menetlust isiku suhtes turuga manipuleerimises seisneva õigusvastase tegevuse**

tõttu, mille eest ta on juba kriminaalkorras lõplikult süüdi mõistetud, kui toimepandud süüteoga ühiskonnale tekitatud kahju arvestades karistatakse süüdimõistva kohtuotsusega süüteo eest tõhusalt, proportsionaalselt ja hoiatavalt.

2. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõte annab isikutele sellises kohtuvaidluses nagu põhikohtuasjas vahetult kohaldatava õiguse.

Allkirjad